

Sygn. akt. I ACa 804/17

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lutego 2018r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący : SSA Beata Wojtasiak (spr.)

Sędziowie SA Bogusław Dobrowolski

SA Bogusław Suter

Protokolant: Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 14 lutego 2018 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **Z. D.**

przeciwko **Skarbowi Państwa -(...) w B.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 19 czerwca 2017r., sygn. akt I C 102/17

p o s t a n a w i a:

I. uchylić punkt I zaskarżonego wyroku i odrzucić pozew;

II. odstąpić od obciążania powoda kosztami instancji odwoławczej.

(...)

Sygn. akt I ACa 804/17

UZASADNIENIE

Z. D. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - (...)w B. kwoty 80.000 zł tytułem wynagrodzenia: za pracę w okresie od 26 sierpnia 2013 r. do 2 czerwca 2014 r. oraz zwolnienie od pracy (urlop) za lata 2015 - 2016.

Skarb Państwa – (...) w B. wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc że powód był zatrudniony nieodpłatnie z uwagi na brak wystarczającej liczby etatów. Dodał też, że powód przebywał na zwolnieniu nieodpłatnym za okres pracy od 26 sierpnia 2013 r. do 25 sierpnia 2014 r. oraz na zwolnieniu odpłatnym za okres od 26 sierpnia 2014 r. do dnia 25 sierpnia 2015 r.. Kolejne odpłatne zwolnienie przysługiwałoby mu w przypadku kolejnej pracy, ale został z niej wycofany z uwagi na konieczność podjęcia terapii uzależnienie od alkoholu.

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie zasądził od pozwanego na rzecz powoda Z. D. kwotę 862,68 zł; w pozostałym zakresie oddalił powództwo; odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

Sąd ten wskazał, że powództwo o wynagrodzenie za okres pracy od 26 sierpnia 2013 r. do 2 czerwca 2014 r., tj. do chwili formalnego odpłatnego zatrudnienia nie mogło być uwzględnione, albowiem przepisy kodeksu karnego wykonawczego (art. 123a k.k.w.) przewidują możliwość zatrudnienia nieodpłatnego skazanych. Stąd wynagrodzenie za pracę nieodpłatną się nie należy, skoro praca była świadczona zgodnie z prawem.

Za zasadne zaś Sąd uznał roszczenie o wypłatę ekwiwalentu za okres zwolnienia od pracy (§ 24 i § 25 Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych - Dz.U. Nr 27 poz. 242). Zaznaczył jednak, że skoro powód przepracował kolejno dwa lata w sposób odpłatny, zatem należały mu się także dwa ekwiwalenty za okres zwolnienia od pracy (urlop). Jeden ekwiwalent został mu już wypłacony, wobec czego zasądzono równowartość drugiego.

O kosztach procesu Sąd orzekł stosując przepis art. 102 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, zarzucając Sądowi pierwszej instancji naruszenie:

- 1) **art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. przez nie odrzucenie pozwu, w sytuacji gdy droga sądowa jest niedopuszczalna;**
- 2) **art. 67 § 2 k.p.c. przez niewłaściwe przyjęcie, że pozwanym w sprawie jest Skarb Państwa - (...) w B., w sytuacji gdy powód jako pozwanego wskazał (...) w B.;**
- 3) **art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej orzeczenia, co utrudnia wskazanie konkretnych naruszeń i zarzutów w postępowaniu apelacyjnym,**
- 4) **art. 121 § 8 k.k.w. przez jego zastosowanie, pomimo że dyspozycja tego przepisu znajduje zastosowanie do osób pracujących, nie zaś osób zatrudnionych, jak powód, na podstawie skierowania do pracy;**
- 5) **art. 121 § 9 k.k.w. przez jego niezastosowanie, pomimo że powód zatrudniony był na podstawie skierowania do pracy;**
- 6) **art. 124 § 1 k.k.w. przez błędne przyjęcie, że skazanemu, który nie pracował odpłatnie przez cały roku, przysługuje zwolnienie od pracy z prawem do wynagrodzenia;**
- 7) **poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego i pominięcie tego, że powód świadczył pracę (nieodpłatną i odpłatną) na podstawie skierowania do pracy, co wykluczało zastosowanie przepisów kodeksu pracy.**

Wnosił o uchYLENIE wyroku i odrzucenie pozwu, albo zmianę wyroku przez oddalenie powództwa w całości.

SĄD APELACYJNY USTALIŁ I ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

Apelacja okazała się zasadna z uwagi na zawarty w niej zarzut niedopuszczalności drogi sądowej.

Na wstępie zaznaczyć należy, że zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, tym niemniej w granicach zaskarżenia zawsze bierze pod uwagę z urzędu nieważność postępowania. Przyczyny nieważności postępowania zostały wymienione w art. 379 pkt 1 - 6 k.p.c., wśród których w punkcie 1 wskazano na przyczynę nieważności w sytuacji, jeżeli droga sądowa była niedopuszczalna.

Ocena dopuszczalności drogi sądowej zależy przede wszystkim od przedmiotu procesu, a więc przedstawionego pod osąd roszczenia oraz wskazanego stanu faktycznego, te bowiem elementy, konkretyzując stosunek prawny zachodzący między stronami, kształtują charakter sprawy i tym samym nadają jej lub odejmują (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie) – przymiot sprawy cywilnej (Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego pod red. T. Erecińskiego, Wydawnictwo Prawnicze Warszawa).

Z analizy treści pozwu wynika, że powód domagał się wynagrodzenia za pracę świadczoną nieodpłatnie na rzecz (...)w B. oraz wynagrodzenia za okres zwolnienia od pracy (urlopu), a właściwie ekwiwalentu za niewykorzystany okres takiego zwolnienia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego dochodzenie tego typu roszczeń na drodze procesu cywilnego jest jednak niedopuszczalne, z tym że na etapie postępowania odwoławczego przedmiotem rozpoznania – ze względu na zakres zaskarżenia – była jedynie kwestia ekwiwalentu, określonego w § 26 Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych - Dz.U. Nr 27 poz. 242)..

Zgodnie z art. 2 § 1 k.p.c. sądy powszechne rozpoznają sprawy cywilne. Niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi zatem wówczas, gdy dana sprawa nie jest sprawą cywilną. Definicję terminu „sprawa cywilna” zawiera art. 1 k.p.c. (w ujęciu materialnoprawnym i formalnym). Według kryterium materialnoprawnego sprawami cywilnymi są te sprawy, w których stosunki prawne stron układają się na zasadzie równorzędności podmiotów i ekwiwalentności świadczeń. W tym rozumieniu sprawy cywilne to sprawy z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Natomiast wg kryterium formalnego sprawami cywilnymi są te sprawy, które nie ze swej istoty, ale z woli ustawodawcy zostały poddane właściwości sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

W związku z tym w pierwszej kolejności należało ocenić, czy przedmiotowa sprawa spełnia jedno z kryteriów uznania jej za sprawę cywilną w rozumieniu kodeksu postępowania cywilnego. W tym celu konieczne było ustalenie, na jakiej podstawie powód został zatrudniony przez pozwanego.

W myśl art. 121 § 2 k.k.w. skazanego zatrudnia się na podstawie skierowania do pracy albo umożliwia się skazanemu wykonywanie pracy zarobkowej w ramach umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło, umowy o pracę nakładczą lub na innej podstawie prawnej. Przepis ten jednoznacznie rozróżnia zatrudnienie skazanych na podstawie administracyjnego aktu skierowania do pracy od zatrudnienia na innych podstawach prawnych.

Świadczone przez powoda prace na rzecz (...)w B., były wykonywane na podstawie skierowania do pracy wydanego przez dyrektora zakładu karnego

Zatrudnienie skazanego na podstawie skierowania do pracy wystawionego przez dyrektora aresztu śledczego nie jest niewątpliwie wykonywaniem pracy w ramach stosunku pracy. Skazany nie posiada statusu pracownika w rozumieniu kodeksu pracy. W myśl art. 2 k.p. pracownikiem jest bowiem osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Stosunek pracy powstaje zatem na podstawie zgodnych oświadczeń woli stron. Skazani zaś świadczą pracę w warunkach podporządkowania typu administracyjnego, a nie umownego, jak to ma miejsce w przypadku zatrudnienia pracowników.

Praca, mająca swe źródło w decyzji dyrektora zakładu karnego niewątpliwie nie jest też jednak realizacją stosunku zobowiązaniowego, a to z uwagi na brak umowy i brak równości stron takiego stosunku (skazany nie może odmówić wykonywania pracy). Praca skazanego w takich przypadkach winna być postrzegana, jako mieszcząca się w ramach stosunku publicznoprawnego, jaki powstaje na skutek orzeczenia kary pozbawienia wolności i trwa przez cały czas jej odbywania, wiążąc skazanego z państwem, reprezentowanym przez administrację zakładu karnego (por. A. Kosut: Zasady zatrudniania osadzonych w świetle nowych uregulowań prawnych. PWP 1999 nr 24-25, s. 6).

W judykaturze przyjęto (zob. wyrok SN z 8 marca 2013 r. II PK 192/12, OSP 2014, Nr 11, poz. 242), że jednostronne skierowanie do pracy na podstawie art. 121 § 2 k.k.w. oznacza nawiązanie specyficznego stosunku administracyjnoprawnego między osadzonym a dyrektorem jednostki penitencjarnej. W przypadku zatrudnienia skazanego na podstawie skierowania do pracy brak jest jednak cechy równorzędności. O tym, czy skazany

zostanie skierowany do pracy, otrzyma zgodę na zatrudnienie i w jakim charakterze (odpłatnym czy nieodpłatnym) decyduje bowiem w sposób arbitralny dyrektor zakładu karnego/aresztu śledczego, zaś praca skazanego jest niejako „wtopiona” w publicznoprawny stosunek wykonywania kary. Także administracyjnym obowiązkiem Dyrektora jest przyznanie skazanemu zwolnienia od pracy (quasi urlopu) w przypadku spełnienia przez skazanego przesłanek z § 19 rozporządzenia oraz udzielenie mu ekwiwalentu za niewykorzystany okres zwolnienia w trybie § 26 rozporządzenia

Powyższe prowadzi do wniosku, że roszczenia finansowe skazanego, wynikające ze świadczenia przez niego pracy, wykonywanej na podstawie skierowania Dyrektora zakładu karnego, nie mogą być postrzegane jako sprawy cywilne w rozumieniu art. 1 k.p.c., co oznacza, że dla roszczeń tego typu zamknięta jest droga procesu cywilnego. Podejmowane przez dyrektora zakładu karnego decyzje w przedmiocie skierowania do pracy, wyrażenia zgody na zatrudnienie, charakteru zatrudnienia (odpłatne albo nieodpłatne), wypłaty wynagrodzenia za okres zwolnienia od pracy (ekwiwalentu za urlop) itp. są decyzjami z zakresu prawa karnego wykonawczego i jako takie podlegają zaskarżeniu przez skazanego do sądu penitencjarnego w trybie przepisu art. 7 k.k.w., a także kontroli sędziego penitencjarnego w trybie przepisu art. 34 § 1 k.k.w. oraz kontroli w trybie przepisu art. 78 § 2 k.k.w.

Biorąc zatem pod uwagę, że w przedmiotowej sprawie zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

Jednocześnie z uwagi na charakter sprawy, w której powód miał prawo mieć przeświadczenie o możliwości formułowania roszczeń cywilnoprawnych, Sąd Apelacyjny uznał za stosowne odstępianie od obciążania Z. D. kosztami postępowania odwoławczego w trybie art. 102 k.p.c.

(...)